

Троценко Андрій*аспірант кафедри соціальної та практичної психології
Житомирського державного університету імені Івана Франка*

ВАЛІДИЗАЦІЯ ШКАЛИ ОСОБИСТІСНОЇ ДИНАМІКИ

Анотація. У статті представлені результати встановлення валідності розробленої методики «Шкала особистісної динаміки». Тест має 60 тверджень. Методика включає п'ять основних шкал, які відповідають таким типам особистості: невротичний, конгруентний, конформний, ізольований і психотичний. Домінуючий тип особистості відбиває шкала, яка набирає найбільшу кількість балів. Основою створення методики є теоретична модель, запропонована О.В. Мазяром. Вибірку склали 500 осіб (середній вік $M = 28$). Використані такі методи встановлення валідності: а) очевидна; б) конкурентна; в) конструктна. Емпіричне дослідження має досить високий коефіцієнт залученості респондентів, який становить 82%. Для доведення конкурентної валідності відібрані окремі, релевантні шкали еталонних методик. Статистичні обрахунки здійснені за допомогою коефіцієнта кореляції Пірсона. Сукупність кореляцій, що встановлені між показниками Шкали особистісної динаміки й еталонних методик, вказує на їхній взаємозв'язок за психологічною сутністю. Для доведення конструктної валідності використано факторний аналіз. За допомогою Varimax-обертання побудована модель із трьох факторів. Отримані результати підтверджують теоретичний конструкт, який лежить в основі методики. Дискримінативність шкал підтверджена за допомогою коефіцієнта δ (дельта) Фергюсона. Значення шкал коливаються від 0,85 до 0,94. Це свідчить про високу дискримінативність. Для визначення внутрішньої узгодженості тесту використано коефіцієнт α -Кронбаха. Встановлено, що більшість шкал мають задовільні показники. Отримані результати дослідження підтверджують, що розроблена методика валідна. Відповідність психометричним вимогам дозволяє використовувати тест у наукових і практичних цілях.

Ключові слова: шкала, особистісна динаміка, конкурентна валідність, конструктна валідність, коефіцієнт кореляції, дискримінативність, внутрішня узгодженість.

Trotsenko Andrii*Postgraduate student of Department of Social and Practical Psychology
of Zhytomyr Ivan Franko State University*

VALIDATION OF THE PERSONAL DYNAMICS SCALE

Abstract. The article outlines the results of establishing the validity of the developed method named «Personality Dynamics Scale». The test consists of 60 statements. The method includes five main scales that correlate with the following personality types: Neurotic, Congruent, Conformist, Isolated and Psychotic. The dominant personality type is reflected by the scale with the highest score. The method was created based on the theoretical model proposed by O.V. Mazyar. The sample consisted of 500 individuals (average age $M = 28$). The following methods were used to establish validity: a) obvious validity; b) concurrent validity; c) construct validity. The empirical study has a high respondent engagement rate of 82%. To prove concurrent validity, relevant scales from benchmark methods were selected. Statistical calculations were performed using Pearson's correlation coefficient. The set of correlations established between the Personality Dynamics Scale indicators and benchmark methods indicates their psychological essence interrelation. Factor analysis was used to prove construct validity. A three-factor model was built using Varimax rotation. The obtained results confirm the theoretical conception underlying the method. The discriminativity of the scales was confirmed using Ferguson's δ (delta) coefficient. The scale values range from .85 to .94, indicating high discriminativity. Cronbach's α coefficient was used to determine the internal consistency of the test. It was established that most of the scales have positive indicators. The obtained research and analysis results confirm that the developed method meets psychometric characteristics. Compliance with these requirements allows the test to be used for scientific and practical purposes.

Keywords: scale, personality dynamics, concurrent validity, construct validity, correlation coefficient, discriminativity, internal consistency.

Постановка проблеми й аналіз досліджень.

Особистість як психологічний феномен має складну структуру, тому розроблено багато концепцій для її розуміння, пояснення поведінки та терапії психологічних проблем. Відповідно до статистики 5% дорослого населення страждають від депресії, і цей показник продовжує зростати. Це свідчить про те, що наявних концепцій розуміння людини недостатньо. Світ динамічно змінюється завдяки технологіям. Нині людська психіка не встигає адаптуватися до нових умов. Психологи говорять про появу нового типу людини – «людини розгубленої». Відповідно до викликів виникає і потреба у нових підходах і способах діагностики.

У вітчизняній психології обмаль особистісних опитувальників. Більшість методик є закордонними. Частина з них перекладена та належним чином не адаптована до україномовного культурного середовища. Розробка вітчизняних опитувальників має важливе значення, оскільки це головний інструментарій для проведення наукових досліджень і психодіагностики. У зв'язку з дефіцитом валідних вітчизняних особистісних методик організації не можуть здійснити профвідбір працівників відповідно до своїх запитів.

Психологічна практика та наукова сфера потребують валідних і перевірених інструментів. Одним із таких методів є «Опитувальник часової перспективи Зімбардо» [13; 20]. Стаття, у якій опубліковані психометричні характеристики методики, процитована понад 4 тис. разів. Опитувальник діагностує спрямованість особистості на минуле, теперішнє або майбутнє. Він також вимірює, наскільки людина здатна відкласти миттєве задоволення заради досягнення цілі у перспективі. Завдяки задовільним психометричним показникам (надійності та конструктивної валідності) методика стала популярною у наукових спільнотах. Цей опитувальник перекладений та адаптований багатьма мовами. Зокрема, адаптований українською мовою О. Сенік [14]. У цій праці використано коефіцієнт α -Кронбаха та метод тест-ретесту для підтвердження надійності. Автор застосував конфігаторний факторний аналіз, який майже повністю відтворює факторну структуру оригінальної методики. Серед небагатьох вітчизняних напрацювань варто відзначити методику «Парціальні позиції життєстійкості», розроблену І. Бринзою й О. Кузнецовою [2]. Результати апробації тесту засвідчують достатній рівень валідності, надійності та дискримінативності. Серед існуючих діагностичних

інструментів цього напрямку методика не має аналогів.

Метою статті є доведення валідності розробленої авторської методики «Шкала особистісної динаміки» для різних вікових груп як ефективного діагностичного інструментарію. Кожен респондент мав змогу отримати результати тестування на електронну адресу. Статистична обробка даних здійснена за допомогою програми STATISTICA 6.0.

Виклад основного матеріалу дослідження.

Шкала особистісної динаміки включає п'ять основних шкал, які відповідають таким типам особистості: конгруентний, конформний, ізольований і психотичний. Основою створення методики стала теоретична модель, запропонована О.В. Мазяром [9]. Оскільки особистість змінюється у процесі розвитку, методика дозволяє визначити характер трансформацій. Відповідно до концептуальних поглядів суб'єкт тяжіє до одного з чотирьох особистісних типів. Внаслідок невротизації актуальний тип особистості може змінитися на інший або залишитися без змін. Ця динаміка залежить від переживання та проходження індивідом нормативних і ненормативних криз. До перших відносять вікові та біологічні зміни, які можуть проявитися прогнозовано на кожному етапі життя, до других – непередбачувані життєві обставини та зміни.

Шкала особистісної динаміки включає 60 прямих тверджень. Опитувальник розроблений, відповідно до психометричних вимог [7; 15; 17]. Методика складається з таких шкал: *Невротичний*, *Конгруентний*, *Психотичний*, *Конформний* та *Ізольований*. Назва кожної шкали відображає відповідну характеристику особистості [9]. Відповіді представлені у дихотомічних шкалах (згоден/ -на = 1, не згоден/ -на = 0). Шкала *Невротичний* має 20 тверджень, решта – по 10. Домінуючий тип особистості відображає шкала, яка набрала найбільшу кількість балів.

Нами обрані такі еталонні методики для доведення конкурентної валідності: «Фрайбурзький особистісний опитувальник» (FPI) [8] і «Каліфорнійський психологічний опитувальник» (CPI-U) [1]. Серед зазначених тестів відібрані окремі шкали, релевантні до шкал розробленої методики У «Фрайбурзькому особистісному опитувальнику» відібрані такі шкали: *Невротичність*, *Врівноваженість*, *Товариськість*, *Сором'язливість*, *Спонтанна агресивність* і *Реактивна агресивність*. У «Каліфорнійському психологічному опитувальнику» відібрана лише

одна релевантна шкала – *Конформний*. Шкали першої методики сумарно мають 65 тверджень, шкала другої – 12. Обидві методики – закордонні й адаптовані для українського населення. Відповіді обох тестів представлені у дихотомічних шкалах (згоден/ -на = 1, не згоден/ -на = 0). Загальна кількість тверджень розробленої методики й еталонних становить 146 пунктів. З метою уникнення втоми респондентів від великої кількості запитань вирішено розподілити батарею тверджень на два окремі блоки. За інструкцією досліджувані могли виконати тести в окремі дні.

Характеристика вибірки. Дослідженням охоплено 500 осіб, серед яких 374 жінки, 126 чоловіків віком від 14 до 75 років, середній вік – 28 років. Віковий розподіл близький до нормального та має незначну правосторонню асиметрію, спричинену переважанням молодших учасників (критерій Шапіро-Уїлка $W = .88956$; $p < .001$). До складу вибірки увійшли учні, студенти та дорослі особи різних професій і діяльності. Емпіричне дослідження проводилося із серпня 2023 року по квітень 2024 року. Використано друкований і цифровий (із використанням Google-форми) варіант опитувальника.

У дослідженні використані такі методи встановлення валідності: а) очевидна; б) конкурентна; в) конструктивна.

Очевидна валідність. Попри значну кількість тверджень, дослідження має досить високий коефіцієнт залученості респондентів (82%). Це свідчить про відсутність систематичної похибки вибірки. На очевидну валідність вказує зрозуміла інструкція та твердження тесту, які відбивають основні аспекти досліджуваного феномену. Опитувальник має такі блоки: 1) основна інформація; 2) інструкція; 3) оцінка самопочуття та зазначення події, яка найбільше змінила життя за останні півроку; 4) тестові твердження; 5) коментарі респондентів щодо методики. Всі зауваження досліджуваних враховані. Зокрема, завдяки відгукам вирішено змінити відповіді з формату «Так» – «Ні» на «Згоден/ -на» – «Не згоден/ -на», оскільки деякі твердження сприймалися респондентами із подвійним запереченням.

Конкурентна валідність. Використано метод конкурентної валідності. Для її доведення використано метод кореляційного аналізу К. Пірсона, щоб встановити зв'язки між окремими шкалами розробленого тесту та шкалами тестів, валідність яких вже доведена.

У табл. 1 представлені коефіцієнти кореляцій між розробленою й еталонними методикою.

Виявлені статистично значимі зв'язки ($p < .01$; $p < .05$). Встановлені позитивні кореляції шкал розробленої методики з такими шкалами еталонних методик:

1. Невротичний – Невротичність ($r = .62$, $p \leq .00$). Виражена пряма кореляція вказує на тісний зв'язок між шкалами. Тобто шкали вимірюють дуже схожі аспекти психологічного стану. Невротичність включає емоційну нестабільність, тривожність, депресивність, роздратованість і схильність до стресу. Особи з високим рівнем невротичності часто переживають сильні негативні емоції та мають труднощі з подоланням стресових ситуацій. Варто зазначити, що шкала *Невротичний* має обернену кореляцію зі шкалами *Врівноваженість* і *Товариськість*, що вказує на зв'язок із вищезазначеними психологічними станами.

2. Конгруентний – Врівноваженість ($r = .41$, $p \leq .000$), Товариськість $r = .31$, $p \leq .00$). Помірна позитивна кореляція між шкалами свідчить про те, що особи з високими показниками конгруентності мають тенденцію бути врівноваженими. Слабша позитивна кореляція зі шкалою *Товариськість* свідчить про те, що конгруентні особи можуть бути більш товариськими, хоча цей зв'язок менш виражений. Внутрішня узгодженість конгруентних осіб може сприяти соціальній активності, але не є основним чинником товариськості.

3. Ізольований – Сором'язливість ($r = .55$, $p \leq .00$). Виражена пряма кореляція свідчить про те, що шкали тісно пов'язані. Особи, котрі почуваються ізольованими, можуть бути сором'язливими, оскільки їм важко налагоджувати соціальні контакти.

4. Психотичний – Спонтанна агресивність ($r = .53$, $p \leq .00$), Реактивна агресивність ($r = .56$, $p \leq .00$). Шкали мають виражені прямі кореляції. Це свідчить про значний зв'язок між психотичними рисами та тенденцією до агресивної поведінки. Спонтанна агресивність може означати раптові, непередбачувані агресивні дії. Реактивна агресивність може проявлятися через агресивні дії у відповідь на певні реакції чи стресові ситуації. Виражені значення з обома шкалами вказують на те, що шкала *Психотичний* може бути ефективним індикатором схильності до агресивної поведінки.

5. Конформний – Конформний (CPI-U) ($r = .25$, $p \leq .00$). Показник між шкалами свідчить про слабку пряму кореляцію. Це означає помірний ступінь зв'язку між значеннями шкал. Причиною

може бути низький показник внутрішньої узгодженості α -Кронбаха ($\alpha = .42$) у шкалі *Конформний (CPI-U)*, що відібрана як еталонна методика.

Отже, сукупність кореляцій, що встановлені між показниками Шкали особистісної динаміки й еталонних методик, вказує на їхній взаємозв'язок за психологічною сутністю. Це доводить валідність окремих розроблених шкал. Варто зазначити, що кореляція між шкалами не може бути дуже високою, оскільки це буде дублюванням інструментарію.

У табл. 2 представлені коефіцієнти кореляцій між внутрішніми шкалами розробленої методики. Майже всі представлені шкали мають слабкі зв'язки між собою. Виключенням є шкали *Невротичний – Ізольований*, які мають виражену пряму кореляцію ($r = .55$; $p \leq .00$). Назагал шкала *Ізольований* має виражені кореляції із психологічним конструктом невротичності як в еталонній методиці, так і в розробленій. Це свідчить про те, що ці психологічні аспекти об'єктивно поєднані між собою. Шкала *Конгруентний* має помірні обернені кореляції зі шкалами *Невро-*

тичний ($r = - .39$, $p \leq .00$) та *Ізольований* ($r = - .34$, $p \leq .00$). Це означає, що конгруентність та узгодженість поведінки не притаманні невротичним та ізольованим особам.

Конструктна валідність. Для перевірки відповідності методики до сформульованої теоретичної моделі здійснений факторний аналіз із використанням нормалізованого Varimax-обертання. Згідно із критерієм Кеттела (графіком кам'яного осипу) виокремлено 3 фактори. Критерій Кайзера також визначає структуру із трьома факторами, які мають найбільший відсоток дисперсії. На рис. 1 представлені графічні результати Varimax-обертання.

Перший фактор об'єднав показники таких шкал, як *Сором'язливість*, *Невротичність*, *Невротичний* та *Ізольований*, що вказує на їхню спорідненість. У другому факторі виокремлені такі шкали: *Психотичний*, *Реактивна агресивність*, *Спонтанна агресивність*. До третього фактору увійшли значення шкали *Конформний*. Факторні навантаження для шкал *Конгруентність – Врівноваженість*, *Товариськість* не мають

Таблиця 1

Показники кореляції r-Пірсона між «Шкалою особистісної динаміки» та еталонними методиками

Методики	Шкали	Невротичний	Конгруентний	Ізольований	Психотичний	Конформний
Фрайбурзький особистісний опитувальник (FPI)	Невротичність	.62**	-.25**	.47**	.12**	.06
	Врівноваженість	-.32**	.41**	-.19**	.21**	.24**
	Товариськість	-.25**	.31**	-.43**	.08	.27**
	Сором'язливість	.70**	-.40**	.55**	-.03	.11*
	Спонтанна агресивність	.51**	-.19**	.34**	.53**	.08
	Реактивна агресивність	.33**	-.01	.22**	.56**	.07
Каліфорнійський психологічний опитувальник (CPI-U)	Конформний	.33**	.10*	.27**	.31**	.25**

Примітка: * $p < .05$, ** $p < .01$.

Таблиця 2

Кореляції між внутрішніми шкалами опитувальника особистісної динаміки (PDS)

	Шкали	1	2	3	4	5
1.	Невротичний	—				
2.	Конгруентний	-.39*	—			
3.	Ізольований	.55**	-.34**	—		
4.	Психотичний	.13**	.07	.14*	—	
5.	Конформний	.14*	.13*	-.06	.10*	—

Примітка: * $p < .05$, ** $p < .01$.

достатніх значень, але на рис. 1 можна побачити, що вони виділені в окрему групу та протиставлені іншим психологічним конструктам. Структура факторних навантажень підтверджує зв'язок шкал розробленої методики з еталонними. Також на факторному полі виразно представлено поляризоване розташування розроблених шкал. Загалом результати аналізу свідчать, що особливості зв'язків між представленими шкалами наближені до теоретичного конструкту.

Для перевірки незалежності результатів методики від особистості дослідника проведено тестування різними фахівцями серед студентів. Виявлено статистично значимі зв'язки ($p < .01$; $p < .05$) розробленої методики з окремими шкалами еталонних опитувальників. Вибірка серед студентів: 107 осіб від 15 до 23 років (93 – студенти ЖДУ імені І. Франка, 14 – студенти Житомирського медичного інституту). Середній вік – 16,7 років. Між шкалами *Невротичний – Невротичність* встановлено виражений коефіцієнт кореляції ($r = 0.62$). Помірний зв'язок шкали *Конгруентний* зі шкалами *Врівноваженість* ($r = 0.35$) і *Товариськість* ($r = 0.34$). Між шкалами *Конформний – Конформний (CPI-U)* встановлено

виражений зв'язок ($r = 0.34$). Між шкалами *Ізольований – Сором'язливість* виявлено виражений зв'язок ($r = 0.57$). Помірний зв'язок між шкалами *Психотичний – Спонтанна агресивність* ($r = 0.42$) та *Реактивна агресивність* ($r = 0.35$). Майже всі шкали мають подібні значення кореляцій, які представлені у табл. 3. Виключення становлять шкали *Психотичний – Спонтанна агресивність*, *Реактивна агресивність*, які у групі студентів мають слабший зв'язок.

У табл. 3 представлені показники коефіцієнта α -Кронбаха для кожної шкали. Цей коефіцієнт дозволяє визначити, наскільки кожне запитання тесту вимірює досліджувану ознаку особистості та є внутрішньо узгодженим. Визначення коефіцієнта α -Кронбаха здійснений із використанням тетрагоричного кореляційного аналізу для дихотомічних шкал.

Шкала *Невротичний* має дуже високий показник внутрішньої узгодженості ($\alpha = .92$). Шкали *Ізольований* ($\alpha = .84$) та *Конгруентний* ($\alpha = .82$) мають хороші показники внутрішньої узгодженості. Шкали *Психотичний* ($\alpha = .79$) та *Конформний* ($\alpha = .66$) мають прийнятні показники. У психологічних дослідженнях прийнято вважати, що

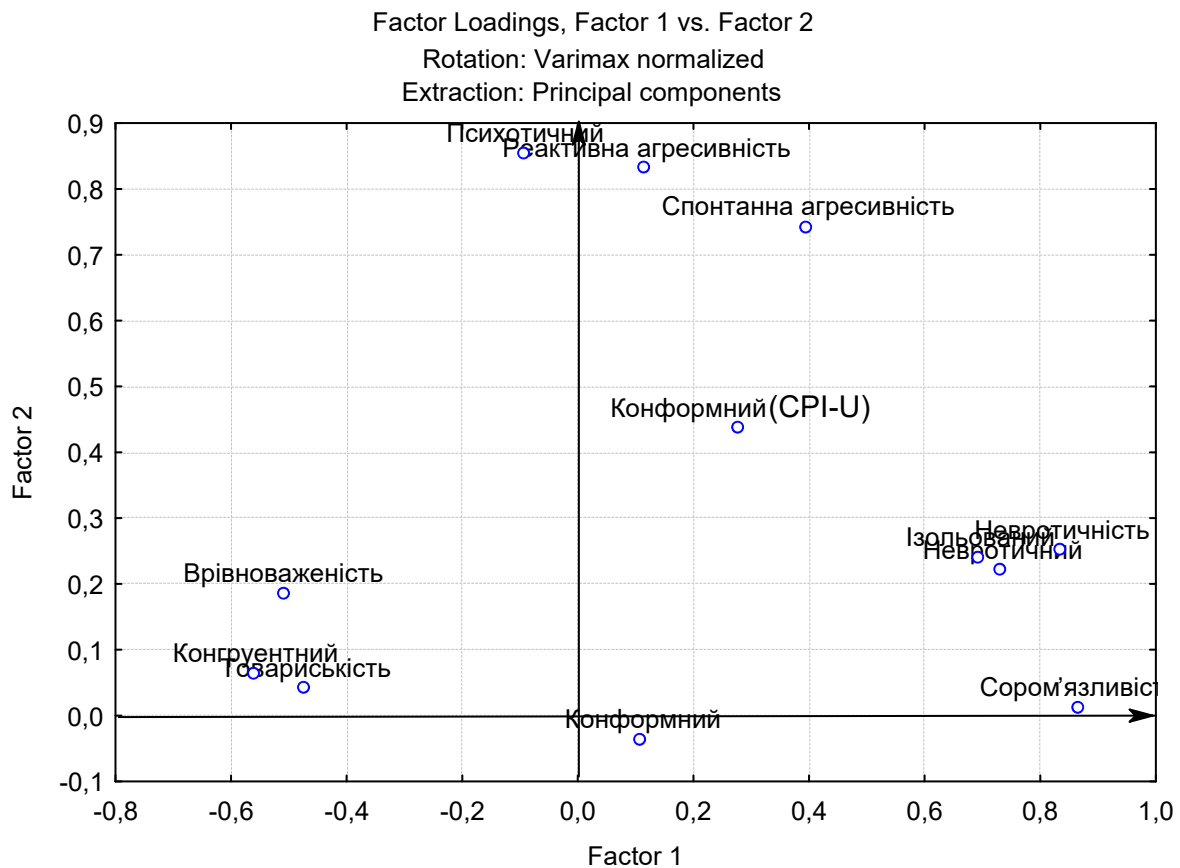

Рис. 1. Структура факторних навантажень між шкалами розробленої методики й еталонних

Коефіцієнти внутрішньої узгодженості α -Кронбаха

Шкали	Середнє	Стандартне відхилення	α -Кронбаха
Невротичний	9.54	6.03	.92
Конгруентний	7.15	2.63	.82
Ізольований	4.39	3.13	.84
Психотичний	2.54	2.51	.79
Конформний	3.99	2.22	.66

показники α -Кронбаха, які вищі .60, свідчать про внутрішню узгодженість. Перетворення моделі дозволило дещо підвищити показник α -Кронбаха у шкалі *Психотичний*. При видаленні твердження № 53 «Я не поступаюся своїми задумами» рівень надійності підвищився з .79 до .80. Як видно із представлених даних, α -Кронбаха для більшості шкал мають хороші показники.

Для перевірки дискримінативності методики використано коефіцієнт дельти Фергюсона. Отримані такі значення для кожної шкали: *Невротичний* ($\delta = .94$), *Конгруентний* ($\delta = .85$), *Психотичний* ($\delta = .87$), *Конформний* ($\delta = .85$) та *Ізольований* ($\delta = .90$). Результати обрахунків свідчать про високу дискримінативність методики. Тест добре розрізняє респондентів із максимальними та мінімальними значеннями за кожною шкалою. Можна зробити висновок, що розроблений інструмент має гарний рівень чутливості для вимірювання досліджуваних ознак.

Висновки. Загальна сукупність виражених кореляцій свідчить про взаємозв'язок шкал розробленої методики з релевантними шкалами еталонних за психологічною сутністю. Це доводить конкурентну валідність методики. Виняток становить лише шкала *Конформний*, яка отримала

значущий, але слабкий зв'язок із релевантною шкалою Каліфорнійського психологічного опитувальника. Однією із причин цього результату може бути низький показник коефіцієнта внутрішньої узгодженості α -Кронбаха у цій методиці. У результаті факторного аналізу шкала *Конформний*, яка належить до розробленої методики, виділена в окрему структуру та протиставлена іншим психологічним конструктам. Шкала *Конформний* потребує подальших наукових досліджень. Загалом розподіл факторних навантажень відбиває взаємозв'язок розроблених шкал та еталонних. Модель отриманої факторної структури свідчить про наближеність до теоретичної концепції О.В. Мазяра. Розроблена методика також пройшла перевірку на константність. Це говорить про те, що отримані результати не спотворені особистістю дослідника. Шкала особистісної динаміки має високі показники дискримінативності δ (дельта) Фергюсона та хороші показники внутрішньої узгодженості α -Кронбаха. Це свідчить про конструктну валідність методики. Загалом отримані результати дослідження підтверджують, що розроблена методика валідна. Відповідність психометричним вимогам дозволяє використовувати тест у наукових і практичних цілях.

Список використаних джерел

1. Барко В.І., Барко В.В., Макаренко П.В., Бондаренко В.Д. Українськомовна адаптація Каліфорнійського психологічного опитувальника для використання в роботі з персоналом органів МВС України. *Вісник НУО України*. 2022. № 1. С. 5–23.
2. Бринза І., Кузнецова О. Психодіагностична методика «Парціальні позиції життєстійкості особистості»: результати розробки та апробації. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка*. 2020. № 11. С. 14–22.
3. Кулешник Я.Ф., Сенік В.В., Магеровська Т.В. Використання статистичних методів для створення когнітивних тестових завдань. *Науковий вісник НЛТУ України*. 2018. Т. 28. № 8. С. 122–128.
4. Ковальчук О.С. Перевірка надійності, валідності та стандартизація методики «Шкала виміру соціальної відповідальності особистості (SRS-37)». *Вісник Національної академії ДПСУ*. 2016. № 2. С. 30–44.
5. Коновалова О.В. Обґрунтування психодіагностичного інструментарію дослідження мотиваційної готовності студентів до діяльності у сфері торгівлі. *Проблеми сучасної психології*. 2018. № 41. С. 127–141.

6. Кузнєцова О.В. Результати розробки методики діагностики динамічних та якісних параметрів інноваційності. *Науковий вісник Миколаївського національного університету імені В.О. Сухомлинського*. 2017. № 2. С. 118–123
7. Ловенталь К.М., Льюїс К.А. Введення в психологічні тести і шкали. Київ : *Науковий світ*, 2022. 210 с.
8. Луценко О.Л. Фрайбурзький особистісний опитувальник FPI – перевірка валідності та локальна стандартизація. *Вісник Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна*. 2016. № 61. С. 49–54.
9. Мазяр О.В. Генезис і динаміка диснонсів особистості: системний підхід : дис. ... докт. псих. наук : 19.00.01 / Інс. псих. ім. Г.С. Костюка. Київ, 2021. 475 с.
10. Мазяр О.В., Кириченко В.В. Шкала особистісної динаміки: перевірка надійності паралельних форм. *Габітус*. 2023. № 46. С. 176–180.
11. Пилат Н.І., Сенік О.М., Кривенко І.С. Українськомовна адаптація короткої версії опитувальника особистісного нарцисизму (NPI-16): аналіз психометричних показників. *Наукові студії із соціальної та політичної психології*. 2021. № 48. С. 76–89.
12. Саннікова О.П., Санніков О.І., Меленчук Н.І. Тест-опитувальник схильності до авантюристичності (АВАНТ-1): результати апробації. *Проблеми сучасної психології*. 2016. № 1. С. 82–88.
13. Сенік О., Полунін О., Шатілова О., Абрамов В., Кривенко І. С. Вимірювання перспективи майбутнього: ревалідація «шкали врахування майбутніх наслідків». *Вісник Київського національного університету ім. Тараса Шевченка*. 2022. № 2. 1(15). С. 48–55.
14. Сенік О. Адаптація опитувальника часової перспективи особистості Ф. Зімбардо (ZTPІ). *Соціальна психологія*. 2012. № 1–2. С. 153–168.
15. Троценко А.Л. Особливості розробки та валідації тестів особистості. *Журнал соціальної та практичної психології*. 2023. № 2. С. 64–70.
16. Юр'єва Л.М., Шорніков А.В. Новий інструмент у діагностиці кіберзалежності. *Український вісник психоневрології*. 2021. Т. 29. № 3. С. 57–62.
17. Anastasi A., Urbina S. *Psychological testing*. Upper Saddle River: Prentice Hall, 1997. 736 p.
18. Guilford J. P. Factor analysis in a test-development program. *Psychological Review*. 1948. Vol. 55, P. 79–94. DOI: <https://doi.org/10.1037/h0056564>.
19. Semkiv I., Turetska, K., Kryvenko I., Kechur R. Linguistic and Psychometric Validation of the Ukrainian Translation of the Inventory of Personality Organization-Revised (IPO-R-UKR). *East European Journal of Psycholinguistics*. 2022. Vol. 9(1). P. 176–192. DOI: <https://doi.org/10.29038/eejpl.2022.9.1.sem>
20. Zimbardo P.G., Boyd J.N. Putting time in perspective: A valid, reliable individual-differences metric. *Journal of Personality and Social Psychology*. 1999. Vol. 77. P. 1271–1288. DOI: <https://doi.org/10.1037/0022-3514.77.6.1271>